

LION FEUCHTWANGER

ŽIDOVKA Z TOLEDA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Když k ní chtěl v noci přijít, prohlásila, že židovské ženy spí v době pokání samy. Tu protrhl jeho hněv všechny hráze. Jakže, má se ohlížet na její hloupé pověry? Nebo je to nový, zchytralý trik, jak z něho vymačkat edikt pro její židy? Brání se mu jen proto? S divokým pohledem řekl nebezpečně tiše:

„Kladeš mi podmínky, co? Mám vpustit tvé žebrácké židy do země, a pak mě k sobě dnes v noci pustíš, co? To si vyprošuji. Já jsem pánem v tomto domě a v této říši!“

Hleděla na něho široce rozevřenýma šedýma očima, očima žalujícíma a vyčítavýma, s úžasem, ale beze strachu. To ho přivedlo úplně z rovnováhy. Vrhel se na ni, hodil ji na lůžko, sevřel ji surově jako nepřítele. Bránila se, prudce oddychovala. Přitiskl ji pod sebe, stiskl ji znovu, držel ji pevně, sám těžce dýchaje, roztrhal na ní šaty, zmocnil se jí s otupělými smysly, zlobně, násilně, bez rozkoše.

Ještě v noci opustila Galianu. Odjela do Castilla Ibn Ezra.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je vyňat z části, kdy Raquel slíbila svému otci, že se svým milencem Alfonsem vyjedná mír pro Židy, což Alfonsa rozzuřilo.

První část

Žid Ibrahim ibn Ezra ze Sevilly, kterému je přes 50 let, se rozhoduje, zda jít do riskantního podniku a půjčit velké finance španělskému králi Donu Alfonsovi v Toledu. Znamenalo by to vrátit se do svého rodného domu a moci vyznávat židovskou víru, a tak Ibrahim neváhá. Král se k němu chová nadřazeně, ale přistoupí na všechny Ezrovy požadavky. Na osm let je nastolen mír a Ibrahim vypracuje plán, který má vydělat potřebné peníze. Za tři měsíce se do Toleda stěhuje celá Ibrahimova rodina – syn Alazar a dcera Raquel. Ta je místní kulturou nadšená, nechává si ukazovat kostely a vyprávět příběhy jiných náboženství.

Krále trápí rod Castrů, byl by raději, kdyby byli jeho spojenci a byl zachován mír. Při jednom z turnajů se královští manželé seznamují s Jehudovými dětmi. Král i královna jsou poněkud zaskočení tím, jak je Raquel přímá. Naopak Alazar se královi zalíbí, a tak mu nabídne, aby pracoval jako páže na jeho hradě.

Král se rozhodl zbudovat si nové sídlo Galianu a požádal Raquel, aby mu byla nápomocná. Je tím dost zaskočená, takové přání je nezvyklé. Těhotná královna odjela do Burgasu a král tam později odjel za ní. Narodil se jim syn, dědic trůnu. Znamenalo to mnohé výhody, král byl šťastný. Když se vrátil do Toleda, byla již Galiana hotová. Král ji věnoval Raquel, což znamenalo, že se stane jeho milenkou. Jehuda byl takovým bezostyšným přáním zaskočený, ale zároveň cítil, že nemá jinou možnost než svolit.

Druhá část

Král Alfonso a Raquel spolu žili v Galianě. Krále přestala zajímat svatá válka, celé dny si s Raquel povídali, plavali, jedli... Každé odloučení bylo bolestivé. Královna zatím pobývala v Burgosu, kde porodila syna. Král Alfonso byl šťastný, že získal dědice, ale jeho radost netrvala dlouho, chlapec zemřel. V té době už ale byla těhotná dona Raquel a Alfonso doufal, že alespoň ona mu dá syna. Zároveň však musel vést disputace s Jehudou o tom, jakého náboženství bude Raquelino dítě. Jehuda

trval na tom, že bude židovské víry. Narodil se syn, jehož víra byla zatím nejasná. Alfonso odjel do svaté války s tím, že začne bojovat až po synově křtu.

Třetí část

Jehuda rozmlouvá s dcerou Raquel o tom, že je nebezpečné nechávat syna v Galianě, podle něj by bylo nejlepší ho odvézt pryč. Raquel souhlasí a sama neví, kde byl její syn ukryt. Alfonso se bezhlavě vrhnul do bitvy s muslimy a drtivě ji prohrál. V této bitvě byl zabit Alazar. Nenávist lidí vůči Židům vzrostla. Jehuda se uchýlil do Galiany k dceři, ale toto místo je nezachránilo. Vtrhli tam obyvatelé Toleda, Jehudu zabil rytíř Castro naplocho mečem, na Raquel se vrhnul její vlastní zahradník. V jejich smrti měla prsty i královna Leonor, ovšem nečekala, že bude Alfonso ze ztráty Raquel tak zdrcený. Ztratil smysl života a pochopil, že si všechno způsobil sám svou touhou po boji. Toužil se setkat se synem, ale nikdo mu nechtěl říct, kde je.

- **téma a motiv**

téma: Alfonsova zlost

motiv: edikt pro Židy, šedé oči, lůžko, odjezd

- **časoprostor**

prostor: dům Galiana, kde spolu Raquel a Alfonso žili

čas: noc

- **kompoziční výstavba**

Kniha je rozdělena do tří částí (dílů), každý z nich je uvozen několika citáty. Každý díl je dále rozdělen na kapitoly.

Děj je vyprávěn chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, historický román

- **vypravěč**

vševědoucí vypravěč v er-formě

- **postavy**

Ibrahim ibn Ezra – bohatý Žid, Raquelin otec, obratný vyjednaváč, milující otec, pevný ve své víře

Raquel – mladá krásná Židovka, má šedé oči a protáhlý obličej, miluje otce, ale také krále Alfonsa

Alazar – Raquelin bratr, miluje válčení, vzdá se své víry, aby mohl bojovat

Alfonso – španělský král, má zrzavé vlasy, je hubený, ne příliš hezký, je ješitný, touží po moci

Leonor – královna, matka Alfonsových dětí, zdatná panovnice a manipulátorka, nevěru svého manžela bere jako mužskou slabost, za niž se mstí

- **vyprávěcí způsoby**

v úryvku i v knize převažuje pásmo vševědoucího vypravěče v er-formě

vnitřní přímá řeč krále Alfonsa: *Jakže, má se ohlížet na její hloupé pověry? Nebo je to nový, zchytralý trik, jak z něho vymačkat edikt pro její židy? Brání se mu jen proto?*

přímá řeč krále Alfonsa: *„Kladeš mi podmínky, co? Mám vpustit tvé žebrácké židy do země, a pak mě k sobě dnes v noci pustíš, co? To si vyprošuji. Já jsem pánem v tomto domě a v této říši!“*

nepřímá řeč doni Raquel: *prohlásila, že židovské ženy spí v době pokání samy*

- **typy promluv**

monolog krále Alfonsa

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

přívlastek postupně rozvíjející	<i>široce rozevřenýma šedýma očima</i>
frazeologismus	<i>To ho přivedlo úplně z rovnováhy.</i>
knižní slovo	<i>lůžko</i>
přechodník	<i>těžce dýchaje</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

personifikace	<i>hněv protrhl všechny hráze</i>
hyperbola	<i>hněv protrhl všechny hráze</i>
řečnická otázka	<i>Jakže, má se ohlížet na její hloupé pověry?; Nebo je to nový, zchytralý trik, jak z něho vymačkat edikt pro její židy?; Brání se mu jen proto?</i>
pleonasmus	<i>zchytralý trik</i>
epiteton	<i>tvé žebrácké židy</i>
epizeuxis	<i>rozevřenýma šedýma očima, očima žalujícíma</i>
přirovnání	<i>sevřel ji surově jako nepřítele</i>
metafora	<i>zmocnil se jí (= znásilnil ji)</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- 1. polovina 20. století

Lion Feuchtwanger (1884–1958)

- [lijon fojchtvanger]

- německý spisovatel židovského původu, dramatik, překladatel, divadelní kritik

- studoval germanistiku, filozofii a antropologii

- cestoval do Itálie a Francie

- vydával vlastní literární časopis Der Spiegel

- za 1. světové války žil v Mnichově, překládal divadelní hry z indičtiny, řečtiny a španělštiny

- přátelil se s Bertoldem Brechtem

- velmi aktivní v antifašistických hnutích, emigroval do Francie (po nástupu Hitlera)

- jeho knihy byly v Německu veřejně páleny, byl zbaven občanství

- s B. Brechtem vydával emigrantský časopis Das Wort

- od r. 1941 žil v USA

- psal protiválečné a antifašistické knihy, především romány

Ošklivá vévodkyně, *Žid Süss* – romány, které ho proslavily

Čekárna – románová trilogie, reakce na rozmáhající se nacismus

Nepřavý Nero, trilogie *Josephus Flavius* – další historické romány

Simone, trilogie *Lišky na vinici* (= Zbraně pro Ameriku)

Bláznova moudrost – román o J. J. Rousseau

Goya – životopisný román o španělském malíři

dramata: *Váleční zajatci*, *Žid Süss*, *Kupec holandský*

- **literární / obecně kulturní kontext**

Německy psaná literatura 20. a 21. století:

Arnold Zweig (1887–1968)

- německý prozaik a dramatik

- před nacismem odešel do Palestiny

- cyklus *Válka bílých mužů* – cyklus se věnuje problematice 1. sv. války, nejznámější je jeho 1. část –

Spor o seržanta Gríšu – román o malém človíčku, ruském zajatci, který se stává nevinou obětí pruského militarismu

Erich Maria Remarque (1898–1970)

- celé jeho dílo je poznamenáno odporem k válce a antimilitarismem

- působil jako redaktor v berlínském plátku Sport im Bild, pracoval jako učitel, agent firmy s náhrobními kameny, účetní, obchodní příručí, automobilový závodník, reklamní agent a v neposlední řadě se stal světoznámým spisovatelem

- v roce 1938 byl zbaven německého občanství, byl fašisty označen za „literárního zrádce“ a jeho knihy byly veřejně páleny, protože jeho popis války byl pro militantní režim krajně nevhodný

- po 2. sv. válce žil v USA a Švýcarsku

Na západní frontě klid – nejznámější autorův román, čerpá z vlastních zážitků ve válce, vypravěčem je voják Pavel Bäumer

Cesta zpátky – volné pokračování románu Na západní frontě klid, o Německu po první světové válce

Brána vítězství, *Miluj bližního svého*, *Vítězný oblouk*, *Jiskra života*, *Čas žít, čas umírat*

Černý obelisk, *Nebe nezná vyvolených*, *Noc v Lisabonu*, *Zaslíbená země*, *Stíny v ráji*

Heinrich Böll (1917–1985)

- vyučený knihkupec, studoval germanistiku a filologii

- držitel Nobelovy ceny za literaturu 1972

Biliár o půl desáté, Klaunovy názory, Obraz s dámou, Vlak dojel přesně

Günter Grass (1927–2015)

- držitel Nobelovy ceny z r. 1999

- narozen v Polsku, otec byl Němec

- účastník 2. světové války

- vyučil se kameníkem

Plechový bubínek – román

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Židovka z Toleda – hlavní hrdinkou je Raquel, Židovka, kterou otec přivedl do španělského města Toleda. Zde se stala milenkou španělského krále Alfonsa.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Touha po moci, neustálá potřeba válčit a prolévat krev, je bohužel stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Kniha je určena těm, kteří mají rádi historické romány nebo španělské dějiny.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Román vyšel r. 1955, je to jeden z posledních autorových románů

- **tematicky podobné dílo:**

Euripidés – Médeia: společným rysem je „zbavení se“ královy milenky; Médea zabila milenku svého muže Jásona.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

Kniha nebyla zfilmována.